HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

29.11.2017

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Lausunto

Asia: HE 147/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle Kanadan ja Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Erityisesti sijoitusten suojaa (8. luku) koskevin osin

(Ks. myös lausuntoni ympäristövaliokunnalle 31.5.2016)

Sisältö:

1. Taustaa (2)
2. CETA-sopimukseen otetun investointisuojaa koskevan esityksen pääkohdat (3)
3. Uuden esityksen puutteita (4)
4. Belgian kysymys EU-tuomioistuimelle 2017 (5)
5. Perusongelma: julkisen vallan ja yksityisen sijoitustoiminnan välisen suhteen muuttuminen (5)
6. Kannanotto (8)

Tiivistelmä: CETA-sopimuksella perustettava investointituomioistuin korjaa joitain sijoitusriitoja koskevaan välimiesmenettelyyn liittyviä puutteita. Tämä ei kuitenkaan vaikuta järjestelmän perusongelmaan. Näin siirretään Suomen ja EU:n lainsäädäntöä sekä kotimaisia hallinto- ja tuomioistuinratkaisuja koskevaa päätösvaltaa ulkomaiselle lainkäyttöelimelle. Samalla rajataan Suomen viranomaisten toimivaltaa ja eduskunnan lainsäädäntövaltaa tavalla,

Erik Castrén Institute of International Law and Human Rights

P.O. Box 4 (Yliopistonkatu 3), 00014 University of Helsinki
Telephone +358 9 191 23140, Telefax +358 9 191 23076
E-mail firstname.surname@helsinki.fi, intlaw-institute@helsinki.fi
www.helsinki.fi/eci

jonka laajuutta on vaikea etukäteen arvioida, mutta johon sisältyy potentiaalisesti merkittävää puutumista mm. ympäristönsuojelua, sosiaali- ja terveysalaa, työlainsäädäntöä ja koulutusta koskevaan viranomaistoimivaltaan.

CETA-sopimusta on esitelty kiinnittäen huomiota lähes yksinomaan sen tarjoamiin etuihin. Sijoitusriitoja koskevan päätösvallan vieminen kansainväliseen menettelyyn kaventaa merkittävästi Suomen eduskunnan ja viranomaisten toimivaltaa. Huolellinen kannan määritys tulisi tehdä sopimuksen hyötyjä ja haittoja tarkasti punniten. Tämä lausunto on kirjoitettu, jotta tällainen punninta tulisi mahdolliseksi.

1. Taustaa

Kansainvälisiin kauppasopimuksiin liittyvää sijoittajan suojaa koskeva kysymys sai vuosina 2013-15 aikaan Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Kanadassa voimakkaan kansalaisliikkeen. Neuvoteltavina oleviin EU:n sopimuksiin ehdotettu niin sanottu ISDS (”investor-state dispute settlement”) – järjestelmä (joka riitaa varten asetettavat erilliset välimiestuomioistuimet) puuttui olennaisesti julkisen vallan toimintaan keskeisillä yhteiskuntaelämän aloilla. Ulkomainen sijoittaja sai oikeuden viedä tämän asemaan vaikuttava lainsäädäntö, viranomaistoimi ja tuomioistuinratkaisu kansainväliseen välimiesmenettelyyn, jossa valtiolta voitiin vaatia suuria korvauksia. Pelättiin, että tämä saisi aikaan ns. ”regulatory freeze” –ilmiö – kansallisen säätelyn ainakin osittaisen ”jäädyttämisen” tilaan, jossa se oli sijoittajan tullessa maahan. Kritiikki kohdistui menettelyllisiin ja sisällöllisiin näkökohtiin: Miksi korkeatasoiset eurooppalaiset ja amerikkalaiset tuomioistuimet haluttiin syrjäyttää? Miksi ulkomaiset sijoittajat asetettaisiin kotimaisia (tai EU:n) sijoittajia parempaan asemaan? Käytäntö antoi aiheen huoleen.[1] Välimiesmenettelyssä annetut ratkaisut olivat usein ristiriitaisia ja huonosti perusteltuja. Kaupallisiin tarkoituksiin kehitetty menettely ei soveltunut julkishallinnon

[1] ISDS-kanteita on vuoden 2017 puoleen väliin mennessä nostettu 817 kappaletta. Jutuista n. kolmannes on ratkaistu valtion ja neljännes sijoittajan hyväksi. Lopuissa on joko tehty sovinto (siis valtio on maksanut jonkin enemmän tai vähemmän kanteesta poikkeavan summan) tai juttu on muutoin päättynyt. Jutuissa, joissa korvaus on määrätty, sen suuruus on ollut n. 40 % vaaditusta. Keskimääräinen korvaussumma on ollut 522 miljoonaa dollaria (mediaani 19 miljoonaa). UNCTAD IIA Issues Note 3/2017 November 2017). Monet valtion voittamat jutut on voitettu toimivallan puuttumisen perusteella. Sisältöratkaisuun päätyneistä jutuista on 60 % päätynyt sijoittajan voittoon. UNCTAD IIA Issues Note 1/2017 May 2017).

toimien arvioimiseen. Se oli usein ei-julkista ja tapahtui ulkomaisten huippulakimiesten välisenä prosessina. Miten nämä saattoivat arvioida kansallisen säätelyn legitiimisyyttä? Paljon julkisuutta saaneet Philip Morrisin ja Vattenfall- yhtiön miljardikanteet osoittivat järjestelmän puuttuvan epäoikeudenmukaisesti valtion terveydenhuolto-, ympäristö- ja energiapolitiikkaan.

Komission kesällä 2014 järjestämässä julkisessa kuulemisessa lähes 150.000 eurooppalaistahoa ilmaisi mielipiteensä suunnitellusta järjestelmästä. Lausunnoista yli 97 % oli ehdotukselle osin tai täysin kielteisiä.[2] Huoli kansallisen lainsäädännön asemasta oli suuri, eikä ISDS-menettelyn tasapuolisuuteen luotettu. Haluttiin kehittää uusi, ”modernin” investointisuojan järjestelmä. Niinpä komissio uudisti esityksensä. Uudistettua ehdotusta vastaavat määräykset on nyt otettu tarkasteltavana olevaan Kanadan kanssa tehtyyn kauppa- ja investointisopimukseen (CETA-sopimus)

2. CETA-sopimukseen otetun investointisuojaa koskevan esityksen pääkohdat (sopimuksen 8. luku, HE 147/2017, sivut 16-27)

CETA-sopimuksessa on korjattu joitain aiempaan sijoittajansuojaan sisältyneitä ongelmia. Sopimuksella perustettaisiin pysyvistä jäsenistä koostuva investointituomioistuin (8.27 artikla). Menettely olisi kohtuullisen avointa ja sovellettavaa ””reilun kohtelun”-standardia on täsmennetty. On erikseen todettu, ettei menettely saisi puuttua valtiolle kuuluvaan säätelyoikeuteen ja kiistanalaista ”epäsuoran pakko-oton” käsitettä on täsmennetty. Lisäksi samalla perustetaan myös valituselin (8.28 artikla). Sopimukseen liittyy myös osapuolten tulkinnallinen julistus, jossa ne ovat vakuuttaneet halunsa ylläpitää säätelyoikeuttaan ja edelleen täsmentäneet sovellettavaa oikeutta.

Nämä täsmennykset ja tarkennukset ovat tervetulleita. Myös valitusasteen perustaminen vastaa yhteen ISDS-järjestelmää kohtaan esitetyistä kritiikeistä. Mutta niillä ei poisteta ulkomaisen sijoittajan ja valtion väliseen menettelyyn liittyvää olennaisinta ongelmaa.

3. Uuden esityksen puutteita

[2] Ks http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Esityksen pääongelmaa on se, että sillä vahvistetaan merkittävästi ulkomaisen sijoittajan **neuvotteluvoimaa** suhteessa EU:iin, sen jäsenvaltioon ja kotimaisiin toimijoihin. Ellei valtion, kunnan tai EU:n viranomainen ota huomioon kanadalaisen sijoittajan näkökohtia uutta lakia tai viranomaistointa (esimerkiksi juuri ympäristönsuojelun alalla) valmisteltaessa, tämä tulee haastamaan valtion perustettavaan investointituomioistuimeen. Kanne voidaan nostaa välittömästi – tarvitsematta käyttää kotimaisia oikeuskeinoja (toisin kuin ihmisoikeussopimuksissa). ***Ehdotukseen sisältyy massiivinen epäluottamuslause kotimaisille tuomioistuimille.***

Menettely on edelleen kallis ja yksipuolinen. EU tai jäsenvaltio ei voi nostaa kannetta sijoittajaa vastaan. Esimerkiksi kanadalaisen kaivosyhtiön aiheuttamaa ympäristövahinkoa ei tähän menettelyyn voi tuoda. Kanneoikeutta ei myöskään ole suomalaisella tai muulla EU:n sijoittajalla. Valtio ei voi vapautua investoijaan kohdistuvista velvoitteestaan vain irtisanomalla sopimuksen. Sijoittajalle luovutetut oikeudet ovat voimassa jopa 20 vuotta sopimuksen päättymisen jälkeen (30.9 (2) artikla). ***Ulkomainen toimija asetetaan yhä olennaisesti EU:n toimijaa parempaan asemaan***.

Vaikka ehdotuksen teknistä asua on jonkin verran parannettu, sen tarjoama sijoittajansuoja kohdistuu edelleen julkiseen valtaan yleisluontoisena ja epämääräisenä. Sopimukseen otettu ”sijoituksen” määritelmä (8.1 artikla) on laaja ja ulottuu myös ennen sopimusta tehtyihin investointeihin. Sovellettava ”reilun kohtelun periaate” (8.10 artikla, ”fair and equitable treatment, FET”) poikkeaa kansallisesta ja EU:n oikeudesta. Vaikka tätä periaatetta on täsmennetty, on se edelleen yleisluontoinen ja epämääräinen; kansainvälisessä välimieskäytännössä sitä on sovellettu ristiriitaisesti. Esitys myös legitimoi ns. ”third party funding” – järjestelmän (8.26 artikla): se luo ns. ”oikeusmarkkinan”, jolla ulkopuolinen taho (tyypillisesti oikeusjuttujen rahoittamiseen erikoistunut taho, esim. ”*Juridica Investments*”) voi rahoittaa kanteen saaden määräprosentin kanteella saavutetusta tuotosta. [3]

On esitetty, ettei kanteista pidä olla huolissaan, koska Suomen viranomaisethan noudattavat lakia eivätkä tulisi kohtelemaan kanadalaista investoijaa väärin. Tämä – sinänsä uskottava - väite ei ota huomioon kolmea näkökohtaa:

[3] Ks. http://www.juridicainvestments.com/~/media/Files/J/Juridica/pdfs/public-policy-statement.pdf

1). Yhdysvalloissa ja Kanadassa vallitsee **aggressiivinen oikeuskulttuuri**, jossa asianajotoimistot ja liikejuristit aktiivisesti etsivät kannemahdollisuuksia. Tämä on huouttelevaa erityisesti milloin yhtiö – esimerkiksi kaivosyhtiö – ei ole saavuttanut tavoittelemaansa tuottoa. Kanteen tarkoituksena voi olla vain koettaa – ”ehkäpä tuolta voitaisiin saada jotain”; tai sitten sillä rauhoitellaan osakkeenomistajia: ”tappio ei johdu meistä, vaan Suomen viranomaisista”.

2) Jo **pelkällä kanteella on vaikutuksensa**. Kun kanteesta aiheutuu merkittävä viivytys suunnitellun hankkeen – esimerkiksi lainsäädäntöhankkeen – toteuttamiselle, voi sijoittaja sen avulla parantaa neuvottelutilannettaan joko sanotun hankkeen yhteydessä tai alalla yleisemmin. Esimerkiksi Philip Morris käytti Australiaa ja Uruguayta vastaan nostamiaan kanteita (jotka se hävisi) monta vuotta pelotteena, etteivät muut maat – erityisesti kehitysmaat – laatisi vastaavia tupakan mainontaa rajoittavia lakeja.

Tapauksia kanteen käyttämisestä painostukseen on lukuisia. Esimerkiksi toisessa ns.. Vattenfall-tapauksista yhtiö veti kanteensa pois, kun Hampurin kaupunki muutti yhtiölle kustannuksia aiheuttavat ympäristösäännöksensä. Vuonna 1998 Kanadan valtio luopui myrkyllisen MMT-kemikaalin kiellosta ja maksoi 13 miljoonan dollarin korvaukset yhdysvaltalaiselle Ethyl-yhtiölle vastineena siitä, että yhtiö luopui Kanadaan kohdistetusta kanteesta. Vuonna 2014 Indonesia puolestaan luopui vaatimasta raaka-aineen kotimaista prosessointia ennen vientiä sopiakseen sitä vastaan nostetun sijoittajasuojakanteen.[4] Tapauksen on sanottu olevan ”vahva esimerkki siitä, miten yhtiöt käyttävät investointisuojasopimuksia saadakseen poikkeuksia hallintosäännöksiin ja lainsäännöksiin”.[5] Tyhjentävää luetteloa tapauksista, joissa kannetta on käytetty panostuskeinona ei kuitenkaan ole saatavissa.

3) Mutta jo kannemahdollisuuden olemassaolo *tarjoaa tilaisuuden painostaa viranomaisia*, joiden on otettava huomioon mm. että keskimääräinen kustannus menettelyyn osallistumisesta on arvioitu n. 4-15 miljoonaan dollariin. [6] Esimerkiksi vuonna 2009 Salvadorin hallitus joutui maksamaan

[4] ICSID No. ARB/14/15, 29/8 2014
[5] https://www.tni.org/en/briefing/netherlands-indonesia-bit-rolls-back-implementation-new-indonesian-mining-law
[6] Matthew Hodgson, “Counting the Costs of Investment Treaty Arbitration”, Global Arbitration Review,9/2.
24 March 2014, http://www.allenovery.com/ SiteCollectionDocuments/Counting_the_costs_of_investment_treaty.pdf

”Commerce Group” –nimisen kaivosyhtiön *hylätystä* 100 miljoonan kanteesta asianajokuluja yhteensä 800.000 dollaria. Näin tuodaan ulkomainen (siis kanadalainen) sijoittajaintressi hiljaisesti kotimaisen hallinto- ja tuomioistuinprosessin osaksi.

Suomessa ei ole mitenkään valmistauduttu tuleviin kanteisiin. On selvää, että kanteita tulee – esimerkiksi Kanadaan oli vuoden 2017 puoleen väliin mennessä kohdistunut lähinnä NAFTA-systeemin alaisuudessa 37 kannetta. Mikä virasto huolehtii kanteisiin vastaamisesta? Mistä tulevat ne varat, jotka oikeudenkäynteihin tai korvauksiin pitää käyttää?[7]

4. Belgian kysymys EU-tuomioistuimelle 2017

Kuten tunnettua, Wallonian aluehallinto Belgiassa asettui kesällä ja alkusyksystä 2016 vastustamaan CETA-sopimusta. Osana Wallonian kanssa tehtyä sovintoa, Belgian hallitus on pyytänyt EU-tuomioistuimelta lausuntoa investointituomioistuimen yhteensopivuudesta EU-oikeuden kanssa. Ongelman ytimessä on kysymys EU-oikeuden ns. autonomiaperiaatteesta. Tuomioistuin on usein (esimerkiksi hylätessään esityksen EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen) todennut, että EU-tuomioistuimelle kuuluu ylin valta EU-oikeuden tulkinnassa (ks. EU-tuomioistuimen lausunto 2/13, 18/12 2014). Investointiriitoihin voi hyvinkin kuulua EU-oikeuden tulkitsemista. Kun investointituomioistuimesta ei pääse valittamaan EU-tuomioistuimeen, näyttäisi EU-oikeuden autonomia tältä osin olevan uhattuna.

Juttu on vireillä eikä sen lopputuloksesta ole takeita.

5. Perusongelma: julkisen vallan ja yksityisen sijoitustoiminnan välisen suhteen muuttuminen

CETA-investointisuojalla luotaisiin Eurooppaan uusi, kansallisen ja EU-oikeuden ulkopuolinen oikeusjärjestys, joka on avoinna ainoastaan Kanadassa toimiville (kanadalaisten tai muiden maiden) sijoittajille. Nämä tuodaan mukaan eurooppalaiseen hallinto- ja tuomioistuintoimintaan.

[7] Kanadan tapauksista ja valmistautumisen tasosta ks Kanadan ulkoministeriön raportti http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/topics-domaines/disp-diff/gov.aspx?lang=eng

Kanadan kanssa tehtävää sopimusta silmällä pitäen on huomattava, että aktiivisimpia sijoittajansuojajärjestelmän käyttäjiä ovat olleet kaivosyhtiöt. Niissä 44:ssä jutussa, joista tiedot ovat saatavilla, kaivosyhtiöt yhtiöt ovat vaatineet yhteensä 53 miljardin dollarin korvauksia.[8] Kanteet koskevat toisinaan tärkeitä kansallisia kiistakysymyksiä. Vuonna 2016 kanadalainen Transcanada-yhtiö nosti kanteen Pohjois-Amerikan vapaakauppa-alueen Naftan alaisuudessa Yhdysvaltoja vastaan koskien Presidentti Obaman päätöstä luopua ns. Keystone XL-öljyputkesta sen mahdollisten ympäristövaikutusten vuoksi. Kanteen määrä oli 15 miljardia dollaria.[9] Kanadalainen kaivosyhtiö Gabriel Resources suunnitteli kultakaivosta Romaniaan Rosia Montanan alueelle 2010-luvun alussa. Massiivisten protestien jälkeen maan parlamentti päätti, ettei kaivoslupaa myönnetä. Kesällä 2017 kaivosyhtiö on ilmoittanut vaativansa investointisuojasopimuksen alaisuudessa Romanialta 4,4 miljardin korvauksia.[10] Kanadalaiset kaivosyhtiöt ovat erityisen aktiivisia: joulukuussa 2016 Eco Oro –niminen kaivosyhtiö jätti Colombiaa vastaan kanteen koskien maan väitetysti haitallisia hallintotoimia. Kanteen suuruus ei ole tiedossa. Kanne seurasi kolmen amerikkalaisen kaivosyhtiön aiemmin samana vuonna Colombian ja USA:n välisen vapaakauppasopimuksen nojalla nostamia kanteita, joiden yhteissumma oli 16,5 miljardia dollaria.[11]

Vuonna 2008 amerikkalainen Bilcon-yhtiö voitti kanteensa Kanadaa vastaan. Kanteessa oli kysymys siitä, että Kanadan hallitus oli teetettyään uuden YVA-arvion pysäyttänyt basalttikuljetuksiin tarkoitetun terminaalin rakennuttamisen (korvauksen määrä on toistaiseksi avoin – vaatimus oli 300 miljoonaa dollaria). Kiinnostava on myös tapaus Ethyl v. Kanada, jossa amerikkalainen bensiinin MMT-lisäaineen valmistaja käytti ISDS_menettelyä painostaakseen Kanadaa Naftan alaisuudessa luopumaan suunnitellusta myrkyllisen aineen kieltämisestä. Juttu sovittiin Kanadan purettua kiellon ja maksettua yhtiölle 19,5 miljoonan dollarin korvauksen (MMT oli samaan aikaan kielletty monissa USA:n jäsenvaltioissa).[12]

---

[8] Alyansa Tigil Mina, Focus on the Global Sourth and Transnational Institite, *Signing Away Sovereignty* (Amsterdam/Manila 2016).
[9] Sittemmin presidentti Trump on päättänyt jatkaa hanketta.
[10] Välimiehet kuulevat osapuolia kesällä 2019.
[11] https://business-humanrights.org/en/colombian-govt-facing-165-billion-arbitration-filed-by-gold-companies-under-us-colombia-free-trade-agreement-over-mining-ban
[12] Ks. viimeksimainituista http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/topics-domaines/disp-diff/clayton.aspx?lang=eng ja http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/topics-domaines/disp-diff/ethyl.aspx?lang=eng

Investointisuojan odotetaan tuovan Eurooppaan ja Suomeen esimerkiksi ulkomaisia yrityksiä, jotka tarjoaisivat työllisyyttä ja hyvinvointia. Ekonomistit kiistelevät siitä, vaikuttaisiko investointisuoja sinällään sijoittautumispäätökseen.[13] Joka tapauksessa kohdemaan olojen yleinen vakaus on ensisijainen päätökseen vaikuttava tekijä. Lisäksi on syytä huomata, että järjestelmästä eniten hyötyisivät ulkomaiset sijoitus- ja eläkeyhtiöt, jotka sijoittamalla suomalaisiin yhtiöihin saavat merkittävän mahdollisuuden vaikuttaa suomalaisiin viranomaisiin näiden tehdessä yhtiöiden toimialaa koskevia hallintopäätöksiä. Jos CETAn voimaan tullessa näiden omistajien joukossa olisi kanadalaisia eläkesäätiöitä tai sijoitusyhtiöitä (mikä voisi olla hyvinkin mahdollista), voisi tämä joiltain osin "lukita" Suomen valtion mahdollisuutta säädellä sosiaali- ja terveysalaa. Ei tietenkään ole selvää, että mahdollinen kanne menestyisi. Mutta jo uhkaamalla juttujen nostamisella, saisi ulkomainen sijoittaja vahvan painostuskeinon. *Tällaista keinoa ei suomalaisella tai eurooppalaisella osakkeenomistajalla olisi*.

Ei ole syytä epäillä, ettei kanteita nostettaisi. Esimerkiksi edellä mainitut pääosin Nafta-järjestelmän alaisuudessa Kanadaan kohdistetut 39 kannetta, ovat koskeneet mm. lääkepatentteja, jätteenkäsittelyä, postilaitosta, kasvimyrkkyjen säätelyä, kaivosoikeuksia, verolakeja, ympäristön tilan arviointeja, rajoituksia yksityiseen terveydenhuoltoon ja sähköntuotantoa.[14]

6. Kannanotto

CETA-sopimukseen sisältyvä pysyvä tuomioistuin on vanhaa ISDS-järjestelmää parempi vaihtoehto.

Uudenkin esityksen ytimessä on pyrkimys ratkaista sijoitusriidat muualla kuin kansallisessa menettelyssä. Ulkomaisille sijoittajille annettaisiin edelleen mahdollisuus viedä uudet kansalliset lait, viranomaispäätökset tai

[13] Helsingin yliopistossa 25.10 2017 tarkastetussa väitöskirjassaan *The Relationship of EU law and Bilateral Investment Treaties of EU Member States* (Helsinki, 2017) Pekka J. Niemelä on todennut, että empiirinen näyttö investoitusuojan vaikutuksesta sijoituspäätöksiin on anekdootin omaista ja viittaa kumpaakin suuntaan (on jonkin verran vaikutusta/ei lainkaan vaikutusta). Ratkaisu sen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä ei perustu empiriaan, vaan poliittiseen arvioon.

[14] http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/topics-domaines/disp-diff/gov.aspx?lang=eng

tuomioistuinratkaisut arvioitaviksi ylikansalliseen elimeen. Tärkeämpää kun kanteiden mahdollinen menestyminen on se, että näin luodaan ulkomaiselle sijoittajille – esimerkiksi eläkesäätiölle tai sijoitusyhtiöille – mahdollisuus painostaa eurooppalaisia viranomaisia. Vaikka investoijan ja valtion oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat määräykset on kirjoitettu entistä paremmin, ei vieläkään ole esitetty hyvää syytä sille, miksi ulkomaisia sijoituksia koskevat riidat pitäisi ratkaista muualla kuin kansallisissa tuomioistuimissa.

Paras ratkaisu olisi, että osapuolet yksinkertaisesti ilmaisivat luottamuksensa tuomioistuintensa kykyyn ratkaista investointiriidat. Erityisessä tilanteessa valtiot voisivat sopia, että riita ratkaistaisiin perinteisessä valtioiden välisessä välimiesmenettelyssä.

Ei myöskään ole selvää, onko CETA yhteensopiva EU:n oikeusjärjestyksen kanssa. EU-tuomioistuin tulee ottamaan tähän kantaa vastatessaan Belgian syksyllä 2017 tekemään lausuntopyyntöön. Ei voi sulkea pois mahdollisuutta, että sopimus tulee uudelleen – myös sijoittajansuojaa koskevin osin – neuvoteltavaksi. Jo tämän vuoksi – mutta myös sopimusta koskevan poliittisen harkinnan mahdollistamiseksi – on tärkeää korostaa sopimukseen vapaakaupan alalla sisältyvien hyötyjen ohella siihen kuuluvia haitta-elementtejä. Haitat kohdistuvat ennen kaikkea Suomen viranomaisten toimivaltaan ja tätä kautta niihin ehtoihin, joiden varassa Eduskunta ja Suomen kansalaiset sääntelevät taloudellista toimintaa Suomessa. Siksi ne tulisi ottaa vakavasti. Ei ole selvää, että näin on valtioneuvoston taholla tehty.

Mikäli tuomioistuinjärjestelmä kaikesta huolimatta haluttaisiin perustaa, tulisi sopimusta korjata ainakin kahdella tavalla: (1) siihen pitäisi sisällyttää kansallisten oikeuskeinojen käyttö (ns, exhaustion of local remedies) – periaate. Kotimaisille elimille tulisi varata aina ensisijainen mahdollisuus arvioida sitä, rikkoko julkisen vallan toimi valtion sijoittajaan kohdistuvia velvoitteita. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeusjärjestelmässä tehty valitus otetaan käsittelyyn vain, mikäli valittaja on ensin käyttänyt kansalliset oikeustiet loppuun. *Ei ole mitään hyvää syytä tarjota kansainvälisille sijoittajille parempaa valitustietä kuin yksittäisille ihmisille*. (2) Lisäksi sopimukseen tulisi ottaa määräys, jonka mukaan asianomaiset valtiot voisivat niin halutessaan estää kanteen käsittelyn kansainvälisessä elimessä ja ohjata sen yksinomaan kansalliseen (tai EU:n) menettelyyn, milloin kysymys on kansallisen lain tai viranomaispäätöksen tulkinnasta. Mikäli on

pelkoa kansallisen tuomioistuimen luotettavuudesta, voisi sijoittaja tai tämän kotivaltio erillisellä sopimuksella kuitenkin saattaa yksittäistapausta koskevan riidan kansainväliseen elimeen.

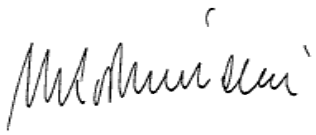

Martti Koskenniemi, FBA
Kansainvälisen oikeuden professori (Helsingin yliopisto)